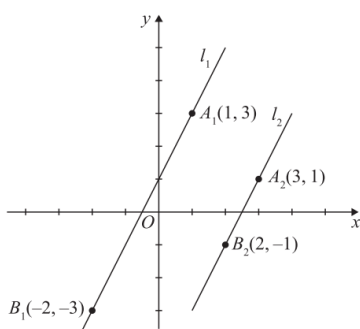

ХАВТГАЙН ПАРАЛЛЕЛ БА ПЕРПЕНДИКУЛЯР ШУЛУУН

Параллел шулуун

Нэг хавтгайд орших, огтлолцохгүй хоёр шулууныг параллел шулуунууд гэнэ.

Жишээ 1. Зураг-1 дээр l_1, l_2 хоёр шулуун параллел байв. Эдгээр шулууны налалтыг тодорхойл.

Зураг 1:

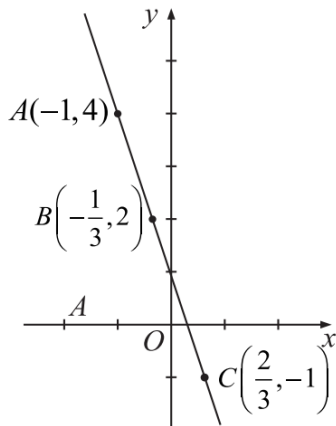
Бодолт. l_1 шулууны налалт $m_1 = \frac{-3 - 3}{-2 - 1} = \frac{-6}{-3} = 2$ ба

l_2 шулууны налалт $m_2 = \frac{1 - (-1)}{3 - 2} = \frac{2}{1} = 2$ байна.

Эндээс харахад $m_1 = m_2 = 2$ буюу параллел хоёр шулууны налалт хоорондоо тэнцүү байна.

Чанар-1 Хэрэв хоёр шулуун параллел байвал тэдгээрийн налалт тэнцүү, урвугаар шулуунуудын налалт тэнцүү байвал хоёр шулуун параллел байна.

Жишээ 2. Налалтуудыг харьцуулан $A(-1, 4)$, $B\left(-\frac{1}{3}, 2\right)$, $C\left(\frac{2}{3}, -1\right)$ цэг нэг шулуун дээр орших эсэхийг тодорхойл.

Зураг 2:

Бодолт. AB шулууны налалт $m_1 = \frac{2 - 4}{-\frac{1}{3} - (-1)} = \frac{-2}{\frac{2}{3}} = -3$ ба

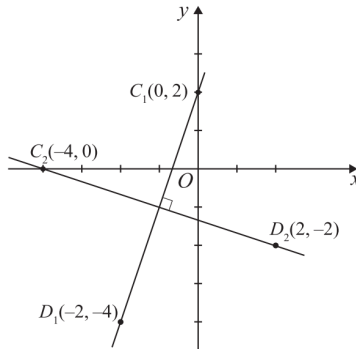
BC шулууны налалт $m_2 = \frac{-1 - 2}{\frac{2}{3} - (-\frac{1}{3})} = \frac{-3}{1} = -3$ байна.

Эндээс AB , BC хоёр шулууны налалтууд тэнцүү тул параллел байна. Гэвч B гэсэн ерөнхий цэгтэй тул эдгээр шулуун давхцана. Иймд A , B , C цэгүүд нэг шулуун дээр оршино.

Перпендикуляр шулуун

Тэгш өнцөг үүсгэн огтлолцсон хоёр шулууныг перпендикуляр шулуунууд гэнэ.

Жишээ 1. Зураг-3 дээр l_1, l_2 шулуунууд перпендикуляр байв. Эдгээр шулууны налалтыг тодорхойл.

Зураг 3:

Бодолт 1. l_1 шулууны налалт $m_1 = \frac{2 - (-4)}{0 - (-2)} = \frac{6}{2} = 3$ ба

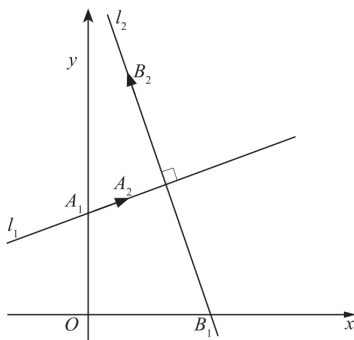
l_2 шулууны налалт $m_2 = \frac{-2 - 0}{2 - (-4)} = \frac{-2}{6} = -\frac{1}{3}$ байна.

Налалтуудын үржвэрийг олбол $m_1 \cdot m_2 = 3 \cdot \left(-\frac{1}{3}\right) = -1$ байна.

Эндээс хоорондоо перпендикуляр шулуунуудын налалтуудын үржвэр -1 -тэй тэнцүү гэсэн дүгнэлт хийж болно.

Чанар-2 Хэрэв хоёр шулуун перпендикуляр бол тэдгээрийн налалтын үржвэр -1 -тэй тэнцүү, урвугаар хэрэв хоёр шулууны налалтуудын үржвэр -1 байвал шулуунууд хоорондоо перпендикуляр байна.

Жишээ 2. $A(-3, 1), B(1, -3), C(4, 3k + 2)$ цэгт оройтой ABC гурвалжин өгөв. Хэрэв $\angle BAC = 90^\circ$ бол k -ийн утгыг ол.

Зураг 4:

Бодолт 1. $\angle BAC = 90^\circ$ тул AB, AC талууд хоорондоо перпендикуляр байна. Өөрөөр хэлбэл AB талыг агуулсан шулууны налалт болон AC талыг агуулсан шулууны налалтын үржвэр -1 байна.

$$AB \text{ шулууны налалт } m_1 = \frac{-3 - 1}{1 - (-3)} = \frac{-4}{4} = -1 \text{ ба}$$

$$AC \text{ шулууны налалт } m_2 = \frac{3k + 2 - 1}{4 - (-3)} = \frac{3k + 1}{7} \text{ болно.}$$

AB, AC хоёр шулууны налалтуудын үржвэрийг -1 -тэй тэнцүүлбэл $-1 \cdot \frac{3k + 1}{7}$ буюу $k = 2$ болно.

Дасгал, бодлого

- Өгсөн цэгүүд нэг шулуун дээр орших эсэхийг тодорхойл.
  - $(0, 3), (1, 5)$
  - $(2, -11), \left(\frac{1}{7}, -6\right), (1, 12)$
  - $(3, 8), (6, 7), (0, 9)$
- AB, CD хоёр шулууныг параллел, перпендикуляр эсвэл аль нь ч биш болохыг тодорхойл.
  - $A(-1, -8), B(1, 6), \left(-\frac{1}{7}, \frac{7}{10}\right), D\left(0, \frac{3}{10}\right)$
  - $A(-1, -4), B(3, 16), (0, -2), D(5, -3)$
- $A(0, 9), B(k + 1, k + 4), C(0, k + 3), D(k + 3, 2k - 3)$ цэг өгөв. Хэрэв AB нь CD шулуунтай параллел бол k -ийн утгыг ол.

4. $A(-3, 0), B(-1, -6), C(9, k)$ цэгт оройтой ABC гурвалжин өгөв. Хэрэв $\angle BAC = 90^\circ$ бол k -ийн утгыг ол.
5. $A(1, 1), B(-1, 4), C(6, k)$ цэгт оройтой ABC гурвалжин өгөв. Хэрэв AB нь BC -д перпендикуляр бол k -ийн утгыг ол.
6. $A(k, 2k), B(-3, 0), C(-1, -3)$ цэгт оройтой ABC гурвалжин өгөв. Хэрэв AB нь BC -д перпендикуляр бол k -ийн утгыг ол.
7. $M(-1, -6), N(3, -12), P(k, 6)$, цэг өгөв.
Хэрэв а. M, N, P цэгүүд нэг шулуун дээр оршдог бол k -ийн утгыг ол.
б. MN нь NP -д перпендикуляр бол k -ийн утгыг ол.
8. $y = x + 3$ шулуун, $y = x^2 + x + 1$ муруйтай A, B хоёр цэгээр огтлолцох бол AB шулууны налалтыг ол.
9. Хэрэв $(2, -1), (8, a), (11, 2)$ цэгүүд нэг шулуун дээр оршдог бол a -ийн утгыг ол.
10. $A(1, 3), B(5, 1), C(k, -1)$ цэг өгөв. AB хэрчмийн дундаж M цэгийн координатыг ол. Хэрэв MC нь AB -д перпендикуляр бол k -ийн утгыг болон MC -ийн утгыг ол.